

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Jaroslava Hubáčka a soudců JUDr. Elišky Cihlářové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **Ing. V. K.**, proti žalovanému: **Finanční ředitelství v Brně**, se sídlem nám. Svobody 4, Brno, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 9. 2008, č. j. 22 Ca 125/2008 – 19,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 9. 2008, č. j. 22 Ca 125/2008 – 19, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Včas podanou kasační stížností se v původním řízení žalobce Ing. V. K. domáhá u Nejvyššího správního soudu vydání rozsudku, kterým by bylo zrušeno usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 9. 2008, č. j. 22 Ca 125/2008 - 19, a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Krajský soud v Ostravě (dále také „krajský soud“), v souvislosti s řízením o kasační stížnosti žalobce Ing. V. K. proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 5. 2008, č. j. 22 Ca 125/2008 - 11, jímž byla postoupena věc Krajskému soudu v Brně (žaloba proti zamítavému rozhodnutí Finančního ředitelství v Brně ze dne 4. 12. 2007, č. j. 15218/07-1500-706367, o zrušení registrace plátce daně z přidané hodnoty, napadeným usnesením ze dne 22. 9. 2008, č. j. 22 Ca 125/2008 – 19, rozhodl k žádosti žalobce Ing. V. K. o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o kasační stížnosti tak, že výrokem č. I. nevyhověl žádosti žalobce o osvobození od soudních poplatků a výrokem č. II. zamítl žádost žalobce o ustanovení zástupce pro kasační řízení. Krajský soud došel k závěru, že žádost žalobce na osvobození od soudních poplatků pro řízení o jím podané kasační stížnosti proti usnesení o postoupení věci

Krajskému soudu v Brně nemůže být zjevně úspěšná a proto ji zamítl. Při své úvaze vyšel z obdobné věci žalobce vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 22 Ca 231/2007, týkající se taktéž postoupení věci (jiné žaloby Ing.V. K.) Krajskému soudu v Brně, v níž byla kasační stížnost zamítnuta rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 7 Afs 19/2008. Jelikož se jednalo o procesně obdobnou věc, došel krajský soud k závěru, že ani v této věci nemůže být žalobce zjevně úspěšný. Protože nebyly splněny zákonné podmínky pro osvobození žalobce od soudního poplatku, nemohl krajský soud žalobci ani ustanovit zástupce z řad advokátů pro řízení o kasační stížnosti (§ 35 odst. 8 s. ř. s.).

Proti tomuto usnesení krajského soudu, resp. jeho výroku č. II., podal žalobce jako stěžovatel (dále též „stěžovatel“) kasační stížnost, kterou obsahově opřel o ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Stěžovatel především namítl, že je ostudou justice demokratického právního státu a dokladem jejího tragického stavu, pokud mu není ustanoven advokát. Je tomu tak proto, že finanční prostředky k zaplacení jím zvoleného advokáta nemá kvůli tomu, že se od roku 1992 marně domáhá na ministerstvu financí a na jiných daňových úřadech vymožení pravomocných rozsudků. To vše se navíc děje za přihlížení soudu, kterému je známa jeho finanční situace. Z uvedených důvodů proto navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení krajského soudu zrušil, a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Současně navrhl i postup podle ustanovení § 9 odst. 2 s. ř. s., když požádal o to, aby jeho věc byla příkázána jinému soudu než Krajskému soudu v Brně, a to z důvodu jeho osobní účasti na jednání.

Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížností napadené usnesení krajského soudu v souladu s ustanovením § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., a sám došel k závěru, že napadené usnesení krajského soudu je třeba zrušit, a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení.

V předmětné věci je spornou otázkou, zda bylo usnesení krajského soudu o zamítnutí žádosti stěžovatele o ustanovení zástupce z řad advokátů vydáno v souladu se zákonem, či nikoliv.

Nejvyšší správní soud především podotýká, že v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce z řad advokátů není důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti nedostatek zastoupení advokátem (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 31, dostupný na www.nssoud.cz, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, který byl uveřejněn pod č. 486/2005 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu).

Podle ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. může předseda senátu navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát.

Podle ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních

poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.

Z citace ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. vyplývá, že účastníku lze ustanovit zástupce tehdy, jestliže jsou splněny dvě podmínky: 1) jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a 2) jestliže je zde potřeba k ochraně jeho zájmů.

V tomto případě se však krajský soud splněním těchto podmínek nezabýval, resp. žádost stěžovatele o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti zamítl, neboť dospěl k závěru, že návrh nemůže být zjevně úspěšný (§ 36 odst. 3 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud nejprve obecně konstatuje, že ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. je realizací čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina). Podle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány, či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Zákonodárce tak v Listině určil právo občana na právní pomoc v konkrétních případech. Tuto právní pomoc lze vymezit v daných řízeních zpravidla jako zastupování advokátem, neboť jakékoliv poradenství, které by nemělo charakter zastupování v konkrétním řízení, by nesplňovalo beze zbytku dikci čl. 37 odst. 2 Listiny. V řízení před soudy je tak občanovi, který nemá dostatek finančních prostředků, dána určitá možnost získat bezplatnou právní pomoc v případě nutné obhajoby v trestním řízení, a v občanskoprávním řízení a v řízení podle soudního řádu správního tam, kde rozhodne předseda senátu o tom, že účastník by měl být zastoupen advokátem.

V podmínkách soudního řádu správního (§ 35 odst. 8) je právo na bezplatnou právní pomoc omezeno na splnění podmínek, jímž jsou jednak předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a jednak nutnost ochrany práv účastníka. V řízení o kasační stížnosti se potřeba ochrany práv účastníka považuje vždy za splněnou. Další omezení stanoví § 36 odst. 3 s. ř. s., podle něhož se osvobození od soudních poplatků nepřizná, pokud návrh nemůže být zjevně úspěšný.

Obdobné omezení je zakotveno v občanskoprávním řízení v ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř., kdy osvobození od soudních poplatků lze přiznat, nejde-li o svévolné nebo zjevně bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Podle komentáře k občanskému soudnímu řádu... o zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva se jedná zejména tehdy, jestliže již ze skutkových tvrzení žadatele (aniž by bylo třeba provádět dokazování) je nepochybné, že mu ve věci nemůže být vyhověno. Svévolným uplatňováním nebo bráněním práva je zejména šikanózní výkon práva nebo zjevné oddalování splnění povinností dlužníka nepochybně zavazujících.

Nejvyšší správní soud předepisuje, že nejen řízení před krajskými soudy (§ 75 odst. 2 s. ř. s.), ale i řízení před kasačním soudem (§ 109 odst. 2, 3 s. ř. s.), je ovládáno dispoziční zásadou.

Tato zásada je však prolomena právě ustanovením § 109 odst. 2, věta za středníkem, odst. 3, věta za středníkem s. ř. s., v nichž jsou obsaženy případy, kde soud postupuje z úřední povinnosti.

Podle § 109 odst. 2 s. ř. s. je Nejvyšší správní soud vázán rozsahem kasační stížnosti; to neplatí, je-li na napadeném výroku závislý výrok, který napaden nebyl, nebo je-li rozhodnutí správního orgánu nicotné.

Podle § 109 odst. 3 s. ř. s. je Nejvyšší správní soud vázán důvody kasační stížnosti; to neplatí, bylo-li řízení před soudem zmatečné (§ 103 odst. 1 písm. c)] nebo bylo zatíženo vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé, anebo je-li napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné (§ 103 odst. 1 písm. d)], jakož i v případech, kdy je rozhodnutí správního orgánu nicotné.

Výjimku z pravidla respektující dispoziční zásadu ohledně rozsahu kasační stížnosti tedy představují případy, kdy stěžovatel kasační stížností brojí proti výroku rozhodnutí krajského soudu, na kterém je závislý výrok, který stěžovatel stížností nenapadl, anebo je-li rozhodnutí nicotné. Stejně jako rozsahem kasační stížnosti je soud vázán i jejími důvody, vyjma případů, o nichž to stanoví soudní řád správní. Vybočit z dispoziční zásady proto může soud pouze ve čtyřech případech, a to z důvodu zmatečnosti řízení, nebo zatíženosti řízení vadou, která mohla způsobit nezákonnost rozhodnutí ve věci samé, nebo je-li napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné, anebo z důvodu nicotnosti rozhodnutí správního orgánu.

Kasační stížností napadené usnesení krajského soudu je nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů.

Otázkou přezkoumatelnosti rozhodnutí krajských soudů ve správním soudnictví se Nejvyšší správní soud již zabýval ve své dřívější judikatuře. Tak např. v rozsudku ze dne 14. 11. 2007, č. j. 1 Afs 53/2007 - 34 (dostupný na www.nssoud.cz) vyslovil, že „Je povinností soudu stranám sporu ozřejmit, jakými úsudky byl veden a k jakým závěrům dospěl“.

Otázka přezkoumatelnosti soudních rozhodnutí nezůstala ani stranou pozornosti Ústavního soudu, který se jí zabýval např. v nálezu ze dne 20. 6. 1996, sp. zn. III. ÚS 84/94, uveřejněném pod č. 34 ve svazku č. 3 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu nebo v nálezu Ústavního soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 94/97, uveřejněném pod č. 85 ve svazku č. 8 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, podle nichž je jedním z principů, které představují součást práva na řádný a spravedlivý proces, jakož i pojem právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 1 Ústavy), který vylučuje libovůli při rozhodování, povinnost soudů své rozsudky řádně odůvodnit (ve správním soudnictví podle ustanovení § 54 odst. 2 s. ř. s.). Z odůvodnění soudních rozhodnutí proto musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. Nepřezkoumatelné rozhodnutí totiž nedává dostatečné záruky pro to, že nebylo vydáno v důsledku libovůle a způsobem porušujícím ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. K rozsahu odůvodnění soudního rozhodnutí se Ústavní soud dále vyslovil i v nálezu ze dne

11. 4. 2007, sp. zn. I. ÚS 741/06 (dostupný na www.nalus.usoud.cz), v němž dovedl, že odůvodnění rozhodnutí soudu jednajícího a rozhodujícího ve správním soudnictví, z něhož nelze zjistit, jakým způsobem postupoval soud při posuzování rozhodné skutečnosti, nevyhovuje zákonným požadavkům kladeným na obsah odůvodnění a v konečném důsledku takové rozhodnutí zasahuje do základních práv účastníka řízení, který má nárok na to, aby jeho věc byla spravedlivě posouzena.

Nejvyšší správní soud konstatuje, že uvedeným požadavkům napadené usnesení krajského soudu nedostojí.

Jak vyplývá ze shora uvedeného, krajský soud odůvodnil zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce v řízení o kasační stížnosti tím, že kasační stížnost nemůže být zjevně úspěšná.

Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu by měla být zjevná neúspěšnost návrhu zjistitelná bez pochyb okamžitě, měla by být nesporná a naprosto jednoznačná bez toho, aby bylo prováděno dokazování (např. opožděnost kasační stížnosti). Pokud pak soudní řád správní stanoví, že stěžovatel bez právnického vzdělání musí být zastoupen advokátem, potom zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků z důvodu zjevné neúspěšnosti a následně zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce z řad advokátů tam, kde případně sociální poměry stěžovatele odůvodňují přiznání osvobození od soudních poplatků, by znamenalo porušení principu rovnosti stran ve sporu a ve svých důsledcích by vedlo k odepření práva na přístup k soudu a tím i na spravedlivý proces. Ani okolnost, že stěžovatel namítá vady napadeného usnesení případně i neopodstatněně, nemůže být důvodem pro odepření přístupu k tomu soudu, který jediný je oprávněn autoritativně takový úsudek učinit, tj. k Nejvyššímu správnímu soudu. Aby mohl kasační soud učinit závěr stran existence určitých vad napadeného usnesení, musí tu být kasační stížnost způsobila vyvolat přezkumnou činnost kasačního soudu. Přitom jednou z podmínek tohoto přezkumu je, že stěžovatel je zastoupen advokátem. Odepření tohoto zastoupení pro zjevnou neúspěšnost návrhu v případech, kdy by sociální poměry žadatele odůvodnily přiznání osvobození od soudních poplatků, tak nepřichází v úvahu. Takový postup by byl v rozporu nejen s výše uvedeným čl. 37 odst. 2 Listiny, ale i s čl. 36 odst. 1 Listiny, podle něhož se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2006, č. j. 4 Ads 19/2005 - 105, který byl uveřejněn pod č. 909/2006 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu).

Krajský soud ve svých úvahách stran předpokladů osvobození stěžovatele od soudních poplatků toliko konstatoval, že návrh stěžovatele nemůže být „zjevně“ úspěšný. Z usnesení tohoto soudu však již není zřejmé, v čem konkrétně spočívá jím dovozovaná zjevná neúspěšnost návrhu, resp. z jakých konkrétních důvodů návrh nemůže být úspěšný (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Absence této úvahy je o to zásadnější, že ani soudní řád správní nepodává definici termínu zjevné neúspěšnosti návrhu, kterou si tak měl krajský soud vymezit, i za pomoci ustálené judikatury. Uvedenou vadu usnesení krajského soudu nelze zhojit a nahradit prostým poukazem na jinou obdobnou věc, která byla taktéž postoupena místně příslušnému Krajskému soudu v Brně, o níž již dříve rozhodoval Krajský soud v Ostravě, byť by toto rozhodnutí prošlo i testem zákonnosti před Nejvyšším správním

soudem (sp. zn. 7 Afs 19/2008), a týkalo by se i týchž účastníků řízení. Je tomu tak proto, že soudní rozhodování v České republice není založeno na systému soudních precedentů a navíc se ani nejednalo o obdobnou, resp. identickou věc (meritem rozhodování ve věci sp. zn. 7 Afs 19/2008 bylo posuzování zákonnosti usnesení krajského soudu o postoupení věci místně příslušnému krajskému soudu a v této věci jde o kasační stížnost proti usnesení o osvobození od soudního poplatku, resp. proti neustanovení zástupce stěžovateli z řad advokátů na základě jeho žádosti). Nejvyšší správní soud proto došel k závěru, že úvaha krajského soudu o „zjevné neúspěšnosti návrhu stěžovatele“ nedostojí požadavkům kladeným na přezkoumatelnost soudních rozhodnutí.

Pokud pak je nepřezkoumatelný právní závěr krajského soudu o nesplnění předpokladů pro osvobození od soudního poplatku (§ 36 odst. 3 s. ř. s.) předběžnou otázkou pro závěr krajského soudu v otázce neustanovení zástupce z řad advokátů stěžovateli (srov. § 35 odst. 8 s. ř. s.), je nutně nepřezkoumatelný pro nedostatek důvodů i výrok č. II. obsažený v napadeném usnesení krajského soudu.

Nejvyšší správní soud se v této věci nezabýval návrhem stěžovatele na postup podle ustanovení § 9 odst. 2 s. ř. s., neboť meritem nyní projednávané věci je otázka zákonnosti usnesení Krajského soudu v Ostravě o zamítnutí žádosti stěžovatele o ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti, a nikoliv postup podle § 9 odst. 2 s. ř. s. Tato otázka proto bude na pořadu až po konečném vyřešení důvodnosti kasační stížnosti stěžovatele proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 5. 2008, č. j. 22 Ca 125/2008 – 11, o postoupení věci Krajskému soudu v Brně.

Z výše uvedeného důvodu dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že napadené usnesení krajského soudu je nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů ve smyslu ustanovení § 103 odst. 1 písm.d) s. ř. s., a proto napadené usnesení podle ustanovení § 110 odst. 1 věta první před středníkem s. ř. s. zrušil, a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

Zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu, a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je tento soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.). Nejvyšší správní soud rozhodl o kasační stížnosti rozsudkem bez jednání, protože mu takový postup umožňuje ustanovení § 109 odst. 1 s. ř. s.

V novém rozhodnutí krajský soud rozhodne i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 29. ledna 2009

JUDr. Jaroslav Hubáček
předseda senátu